

Світлана Гоштинар

СУЧАСНІ ЦІЛІ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ ТА ЇХ НАУКОВО-ПРАКТИЧНА АКТУАЛЬНІСТЬ

В публікації досліджується сутність державного земельного кадастра. Проаналізовані сучасні підходи до розуміння змісту земельного кадастра як в Україні, так і в інших країнах. Визначено основні функції державної влади в системі формування та регулювання кадастрових відносин. Розроблено та запропоновано власний погляд на поняття державного земельного кадастра.

Ключові слова: державне управління, державний земельний кадастр, земельні відносини, земельно-кадастрові документи, земельний податок, оцінка земель.

Постановка проблеми

Проведення реформ і перехід до ринку нерухомості є невід'ємними складовими розвитку ринкових відносин у сучасній Україні. Це зумовлює необхідність обліку та охорони прав на землю, розвитку фіскальних інструментів (податків, орендної плати), заснованих на фізичних, економічних і правових характеристиках земель, а також правових і економічних механізмів раціонального використання та охорони земель.

Правове регулювання ведення державного земельного кадастру, як однієї з функцій державного управління, набуває особливої актуальності у зв'язку із закріпленням права приватної власності на землю та реалізацією державою економічних заходів у процесі використання та охорони земель. Однією з найважливіших передумов успішного функціонування землі в цивільному обороті є можливість одержання суб'єктами земельних правовідносин відповідної інформації про природний, господарський і правовий стан земель України.

В юридичній, економічній та землепорядній літературі різних періодів часу детально вивчалися такі основоположні категорії земельного кадастру як його визначення, цілі, завдання та функції. Дані поняття досліджувались в працях: С. В. Апанасевича, А. А. Варламова, М. О. Володіна, В. Волощецького, І. В. Дегтярьова, О. Н. Колотинської, Т. П. Магазинської, Л. Перовича, С. Д. Черемушкина, А. С. Чешева, І. П. Фесенко та ін.

Метою даного дослідження є вивчення поняття та цілей державного земельного кадастру України.

Після проголошення незалежності України зміст, призначення і порядок ведення державного земельного кадастру законодавчо закріплено в Земельному кодексі України [1] та у Постанові Кабінету Міністрів України «Про порядок ведення державного земельного кадастру» від 12 січня 1993р. № 15 [2] в редакції від 23 грудня 2009 р.

Відповідно до цих актів державний земельний кадастр – єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення чи припинення права власності на земельні ділянки і права користування ними та містить сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію зе-

мель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі й землекористувачів.

У процесі здійснення земельної реформи особливого значення набуває державне управління в сфері використання і охорони земель, що традиційно розглядається, як здійснення діяльності державних органів по забезпеченню раціонального використання та охорони природних багатств. Така діяльність являє собою «один з видів соціального управління, що здійснюється в інтересах застосування влади по відношенню до певних процесів» [3, с. 22].

Подібний процес реалізації державної влади розкривається через певні функції, у системі яких важливе місце займає формування і регулювання кадастрових відносин.

Як відомо, предметом правового регулювання земельного права виступають вольові суспільні відносини, об'єктом яких є земля [4, с. 3; 5, с. 5]. Проте земельні правовідносини мають свої різновиди, одним з яких є відносини, що виникають при здійсненні державного управління земельними ресурсами. Державний земельний кадастр являє собою одну з функцій державного управління земельними ресурсами одночасно є і правовим інститутом, тобто сукупністю норм, що регулюють земельно-кадастрові відносини. До земельно-кадастрових відносин, на наш погляд, слід віднести врегульовані нормами земельного права суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, порядком ведення і застосуванням відомостей державного земельного кадастру, а також реалізацією заходів юридичної відповідальності за порушення законодавства про державний земельний кадастр.

Державний земельний кадастр, як один з видів природноресурсових кадастрів, являє собою єдину державну інформаційну систему. Роль і значення такої системи в регулюванні земельних відносин визначається цілями створення державного земельного кадастру, а саме: одержанням достовірних і науково обґрунтованих відомостей про землю, які активно використовуються в сфері організації її раціонального використання, а також у процесі вивчення правових, природних і господарських характеристик даного природного ресурсу.

Відповідно до ст. 194 Земельного кодексу України, призначенням державного земельного кадастру є забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою [1].

Однак, незважаючи на високий ступінь значимості державного земельного кадастру, є багато дискусійних і невирішених питань, пов'язаних з визначенням його сутності [6, с. 28]. Причиною такої невизначеності послужили різні обставини, включаючи особливості політичного устрою нашої держави, оскільки, як зазначалось в попередньому пункті, в різні історичні періоди перед державним земельним кадастром ставилися принципово різні цілі. Правозастосовна практика ускладнюється також в результаті підміни поняття державного земельного кадастру поняттями «юридичний кадастр», «правовий кадастр», «фіскальний кадастр», «фінансовий кадастр» тощо.

Таким чином, для з'ясування сутності державного земельного кадастру необхідно визначити його місце в

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

Вигляд основного матеріалу

системі кадастрових відносин в Україні, теоретичні концепції кадастру і кадастрових відносин, а так само його правову регламентацію в законодавстві України.

Кадастр (від французького слова «cadastre») являє собою список, реєстр, складений офіційним органом або установою. У сучасному розумінні термін «кадастр» (від франц. cadastre (реєстр) був уведений Наполеоном на початку XIX століття. Походить від давньогрец. catastishon – аркуш, реєстр. У Древньому Римі кадастром (capitastrum) називався список осіб, що підлягають оподаткуванню. Також можна зустріти трактування capitastrum як опису податкових предметів, позначуваних словом caput. На відміну від реєстру, що походить від давньолат. registrum, registrum – опис, письмовий перелік, книга для запису справ, документів тощо, є більше широким поняттям. Існують і більш розширені тлумачення даного терміну. Так, наприклад, відповідно до словника іноземних слів, кадастр означає систематизований звіт відомостей, складених періодично або шляхом безперервних спостережень за відповідним об'єктом [7, с. 210].

Отже, у спрощеному варіанті будь-який кадастр являє собою інформацію про що-небудь, тобто відомості про особи, предмети, факти, події, явища і процеси незалежно від форми їхнього подання. Основними рисами такої інформації як суспільної категорії є: новизна (стосовно сукупного або індивідуального знання), нерозривний зв'язок з певним матеріальним носієм, властивість бути об'єктом передачі в просторі і часі, а також ідеальний характер.

В міжнародній практиці з 1985 р. земельний кадастр (у вузькому розумінні) являє собою «систематично підтримуваний публічний реєстр відомостей про нерухомість на території країни чи регіону, заснований на топографічній зйомці меж ділянки власності, яким надаються відповідні позначки».

Також існує й більше сучасне визначення земельного кадастру, прийняте ООН разом з Міжнародною федерацією геодезистів (FIG) у Богорської (Bogor, Індонезія, 18–22 березня 1996 р.), а потім й у Бафертської (Bathurst, Австралія, 22 жовтня 1999 р.) деклараціях, відповідно до яких «кадастр – це заснована на земельних ділянках (парцелах) сучасна земельна інформаційна система, що містить записи про права на нерухомість (наприклад, права, обмеження і зобов'язання). Звичайно він включає геометричний опис земельної ділянки, пов'язаний з іншими записами, що описують сутність прав, власність або управління даними правами і часто вартість земельної ділянки. Кадастр може бути призначений для фіскальних цілей (наприклад, оцінки і рівноправного оподаткування), юридичних цілей (наприклад, реєстрації передачі прав власності на нерухомість), для допомоги в управлінні і використанні землі (наприклад, для планування), і створює можливість для стійкого розвитку і охорони навколишнього середовища» [8, с. 41]. У даному визначенні земельний кадастр розуміється в більш широкому змісті, ніж у попередньому визначенні, й відображає його усе більше зростаючу роль у стійкому розвитку й охороні навколишнього природного середовища.

Проте сучасне поняття земельного кадастру як в Україні, так й у багатьох країнах світу поступово зближується з поняттям земельної інформаційної системи, підтримуваної державою і призначеної для обліку фізичних, економічних, правових і спеціальних документованих відомостей про єдині об'єкти нерухомості, а також фіскальних (оподаткування), правових (захисту прав

власності) і управлінських цілей. Ця тенденція знайшла своє відображення у виданих ООН в 1996 р. «Керівних принципах управління земельними ресурсами», у яких відзначено, що «право власності на землю, її вартість і використання, хоча теоретично є незалежними, на практиці тісно взаємопов'язані».

Для чого ж потрібний державний земельний кадастр? Як відзначає Л. П. Фоміна, «земельний кадастр створює юридично значиму інформаційну основу, необхідну для охорони прав власності та інших прав на землю, для забезпечення і розвитку земельного обороту (зокрема, земельного ринку), а також для заснованого на законі й на юридично достовірних даних необхідного державного «втручання» у відносини земельної власності з метою забезпечення тим самим реалізації її «соціальної функції» [9, с. 118–119]. Крім того, дана інформаційна база є вихідною умовою державного планування використання земельних ресурсів і контролю за забезпеченням їхнього раціонального використання в інтересах усього суспільства відповідно до його потреб.

Оскільки на сьогодні практично жодна з організованих сфер людської діяльності немислима без інформації, у тому числі й у сфері земельних правовідносин, в Україні активно розвиваються процеси інформатизації, що означає створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів місцевого самоврядування, організацій, суспільних об'єднань на основі формування й використання інформаційних ресурсів [10, с. 14].

У ході реалізації вищевказаних цілей особливого значення набувають державні інформаційні ресурси, у числі яких виділяються державні кадастри.

На наш погляд, обґрунтованою є позиція авторів, що вказують на можливе існування кадастрів майна й кадастрів ресурсів природного походження, які у свою чергу можуть мати й свої різновиди [11, с. 76]. До останнього відноситься державний земельний кадастр. Безперечно, в основі будь-якої нерухомості лежить земельна ділянка [12, с. 17]. Проте, «коли закон включає земельні ділянки до складу нерухомого майна, він ігнорує природне походження землі і її соціальну сутність» [13, с. 282].

При розгляді питання про сутність державного земельного кадастру необхідно враховувати, що дане явище багатогранне, і тому може розглядатися в різних аспектах, виходячи з його економічного і правового змісту, а також з погляду науки, метою яких є забезпечення проведення раціональної організації території (землеустрою).

Характеризуючи державний земельний кадастр з економічної точки зору, доцільно встановити його економічний зміст, а також його роль в економічних процесах держави. Так, на думку О. Н. Колотинської [14, с. 19], кадастр є економіко-правовим поняттям, тому його варто розглядати у двох аспектах. Перший аспект – юридичний, який являє собою діяльність по веденню земельного кадастру, у процесі якої складаються суспільні відносини, опосередковані державою правовими нормами, що надають кадастру правовий вираз. Другий – економічний, виступає результатом діяльності по його веденню і використовується державою для управління економікою. Відмінності між економічними й правовими поняттями кадастру не завжди чітко простежуються в літературі. Так, результатом підміни цих понять можна пояснити помилкову вказівку на існування основного й поточного кадастрів.

В ст. 195 Земельного кодексу України визначаються основні завдання ведення державного земельного кадастру, до яких належать:

а) забезпечення повноти відомостей про всі земельні ділянки;

б) застосування єдиної системи просторових координат та системи ідентифікації земельних ділянок;

в) запровадження єдиної системи земельно-кадастрової інформації та її достовірності [1].

Залежно від змісту і порядку проведення робіт земельний кадастр поділяється на два види: основний і первинний, або поточний і наступний [15, с. 112].

Завданням основного (первинного) земельного кадастру є початкове одержання або уточнення відомостей про правовий, господарський і природний стан земель і внесення цих даних у земельно-кадастрові документи.

Основний земельний кадастр проводиться періодично після повторних зйомок, обстежень земель, виконання земельно-оціночних робіт, організації нових або реорганізації існуючих землеволодінь, землекористувань, а також при черговому заповненні наново затверджених земельно-кадастрових документів. Він може проводитися в межах окремих землеволодінь, землекористувань, районів і великих адміністративно-територіальних одиниць, включаючи територію областей, Автономної Республіки Крим або країни в цілому.

При основному земельному кадастрі збирають, аналізують і систематизують матеріали і документи, що містять відомості про загальні площі землеволодінь, землекористувань, склад угідь, якісний стан земель, бонітування ґрунтів і економічну оцінку земель. Зібрані матеріали підлягають ретельному аналізу і перевірці їх повноти, достовірності та об'єктивності. У разі необхідності проводиться коректування матеріалів або виконуються додаткові роботи для одержання інформації, якої не вистачає. Наявні дані після їх систематизації, розгляду і затвердження у встановленому порядку приймаються як вихідні для внесення в земельно-кадастрові документи.

Отже, основний земельний кадастр дає детальну інформацію про стан земельного фонду. Наявність детальної характеристики стану земельного фонду дозволяє накреслити заходи щодо найбільш правильного і раціонального використання земель на майбутнє.

Поточний земельний кадастр – це виявлення і внесення в земельно-кадастрові документи змін, що відбулися у використанні земель після проведення основного земельного кадастру. Крім цього, у завдання поточного кадастру входить усунення помилок в початкових записах і внесення додаткових відомостей з новими вимогами. Інакше кажучи, поточний земельний кадастр забезпечує підтримку земельно-кадастрових даних на рівні сучасності. У поточному земельному кадастрі відображаються тільки зміни, зумовлені використанням земель [16, с. 56–57].

Земельний кадастр, як відомо, ведеться з метою інформаційного забезпечення учасників земельних відносин при реалізації їхніх повноважень по володінню, користуванню і розпорядженню землею. У процесі формування цих відносин, обумовленого особливостями використання землі, розвитком науково-технічного прогресу та зміною соціальних факторів змінювались завдання, методи і технології земельного кадастру, а також область застосування його інформації.

Земельний кадастр виконує певні функції:

- регулююча – інформаційно забезпечити формування, удосконалення і функціонування адміністративних і економічних механізмів державного регулювання земельних відносин, особливо формування земельного ринку;

- фіскальна – інформаційно і організаційно забезпечити надходження податкових платежів за земельні ресурси, у тому числі при здійсненні з ними різних угод;

- правова – забезпечити реалізацію правового статусу земельних ділянок (їхня приналежність, дані про угоду, про форму права на ділянку та її власника);

- облікова – здійснити облік земельних ресурсів (їхньої кількості, місця розташування, розподілу між власниками і користувачами, якісного стану, ступеню залучення в ринковий обіг тощо), як найважливішого національного надбання;

- господарська – забезпечити потребу в даних про якість земель для сільськогосподарського та іншого використання [17, с. 26–27].

Необхідно визначити, які дані державного земельного кадастру використовуються суб'єктами земельних правовідносин.

По-перше, для створення ефективної системи платежів за землю (оподаткування) необхідне використання відомостей про оцінку земель. Так, податкова функція державного земельного кадастру створює основу для встановлення ставок земельного податку, розміру орендної плати й величини нормативної ціни землі. Із цього погляду в юридичній літературі кадастри (у тому числі й земельний) розглядаються у вузькому розумінні, як «caputastrum» – опис предметів, що підлягають оподаткуванню.

У більш широкому розумінні кадастр, як систематизована сукупність відомостей, що збираються шляхом періодичних або безперервних спостережень за відповідним об'єктом, припускає використання даних оцінки, кількісного і якісного обліку земельних ресурсів й в інших економічних цілях. Крім забезпечення функціонування системи оподаткування, оцінка земель припускає визначення їхньої порівняльної цінності як засобу виробництва, а так само ступінь ефективності їхнього використання.

Вищевказані дані державного земельного кадастру широко використовуються і для створення ринку нерухомого майна, що є немаловажним моментом, тому що «ринку з його механізмами визначення цінності й формування ціни починає вже істотно впливати на перерозподіл прав власності на нерухомість і рух ресурсів у сфері виробництва й споживання» [18, с. 71]. Основною метою державного земельного кадастру є організація ефективного і раціонального використання земель та їх охорони, розміщення і спеціалізація сільськогосподарського виробництва, хімізація сільського господарства, а також проведення інших заходів, пов'язаних з використанням земель [19, с. 501].

Правовий зміст державного земельного кадастру характеризує його як інструмент державного управління земельними ресурсами, що здійснюється з метою захисту прав на землю й забезпечення її раціонального використання. При цьому варто враховувати, що управлінською функцією є не сам кадастр, а лише діяльність органів держави по його створенню й веденню. У цьому змісті державний земельний кадастр, як інформаційна система – це об'єкт управлінської діяльності, що створюється в певних цілях.

За допомогою земельно-кадастрових даних можна визначити місце земель у складі інших природних ресурсів країни, здійснювати заходи щодо підвищення ефективності використання земель і контролю за їх використанням та охороною, обґрунтовувати доцільність

зміни характеру використання природних ресурсів шляхом переведення земель з однієї категорії в іншу, трансформації і поліпшення ґрунтів, меліорації земель, боротьби з ерозією ґрунтів, кислотністю, засоленням, заболочуванням земель, давати оцінку економічної ефективності запланованих заходів.

Інформацію земельного кадастру використовують для відшкодування збитків, завданих власникам землі і землекористувачам, при припиненні права на земельну ділянку у випадку її нераціонального або неефективного використання, при виплаті вартості витрат на покращення земель у зв'язку з припиненням діяльності за рішенням державних органів та в інших випадках [20, с. 546].

О. Н. Колотинська визначає сутність державного земельного кадастру як сукупність сучасних, достовірних і необхідних даних про становище земель, як об'єкта господавання, що одержуються у результаті проведення системи державних заходів [21, с. 7].

У деяких випадках державний земельний кадастр розглядався як сукупність матеріалів, документів і карт, що містять у собі відомості про землю. Дійсно, раніше законодавством установлювалося, що державний земельний кадастр містить достовірні відомості й документи про правове становище, кількість, якість й оцінку земель.

Однак необхідно врахувати, що будь-який офіційний документ, як і їх сукупність, не може являти собою кадастр у повному розумінні цього слова. Крім того, документи являють собою лише відображення отриманих відомостей про природний, господарський, правовий та інший стан земель. Таким чином, даний термін повинен використовуватись стосовно змісту державного земельного кадастру, а не за аналогією до його сутності.

Державний земельний кадастр має важливе народногосподарське значення. Його дані служать для організації ефективного використання земель та їхньої охорони, планування народного господарства, правильного розміщення і спеціалізації сільськогосподарського виробництва, а також для здійснення інших народногосподарських заходів, пов'язаних з використанням земель.

Висновки. Земельний кадастр – це система державних заходів щодо всебічного вивчення правового, природного і господарського стану земель шляхом проведення реєстрації землекористувань, обліку кількості і якості земель, бонітування ґрунтів і економічної оцінки земель для організації їхнього раціонального використання в народному господарстві.

Матеріали земельного кадастру широко застосовуються при вирішенні багатьох питань, пов'язаних з використанням земельних ресурсів. За допомогою земельно-кадастрових даних можна визначити місце земельних ресурсів у складі національного багатства країни, встановлювати завдання по підвищенню продуктивності використання земельних ресурсів шляхом переведення земель із однієї категорії в іншу, трансформації і поліпшення ґрунтів, меліорації земель, боротьби з ерозією ґрунтів, кислотністю, засоленням, заболочуванням земель.

Земельно-кадастрові відносини являють собою врегульовані нормами земельного права суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, порядком ведення і застосуванням відомостей державного земельного кадастру, а також реалізацією заходів юридичної відповідальності за порушення законодавства про державний земельний кадастр.

Державний земельний кадастр розглядається автором, як єдина систематизована сукупність документова-

них відомостей про земельні ділянки, що одержуються у ході проведення державної реєстрації прав на землю, обліку кількості і якості земель, їх економічної оцінки та інших державних заходів та містять інформацію про правовий режим земельних ділянок.

До основних цілей державного земельного кадастру можна віднести наступні: одержання достовірних і науково обґрунтованих відомостей про землю; забезпечення суб'єктів земельних правовідносин необхідною інформацією про стан земельного фонду; здійснення обліку земельних ресурсів; інформаційне сприяння формуванню механізмів державного регулювання земельних відносин; організаційне забезпечення надходжень податкових платежів за земельні ресурси.

Література.

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3 – 4. – Ст. 27.
2. Про порядок ведення державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 1993р. №15.
3. Рыжов В. С. К судьбе государственного управления // Государство и право. – 1999. – № 2. – С. 20–26.
4. Земельное право. / Под ред. Г. А. Аксёненко. – М. : Юрид. лит., 1972. – 532 с.
5. Земельное право России. Учебник. / Под. ред. В. В. Петрова. – М., 1998. – 300 с.
6. Карамышева О. В., Герасимова Е. Л. Некоторые правовые аспекты создания и ведения государственного земельного кадастра РФ в условиях рынка. // Государство и право. – 1998. – № 3. – С. 27–32.
7. Словарь иностранных слов./ Под ред. В. В. Пчелкина. – М., 1979. – 690 с.
8. Сидоренко В. Н. Земельный кадастр: зарубежный опыт ведения // Экологическое право. – 2003. – № 4. – С. 41–44.
9. Фомина Л. П. Государственное регулирование и право собственности на землю в сельском хозяйстве. – М., 1996. – 263 с.
10. Варламов А. А., Лойко П. Ф., Гальченко С. А., Подкова И. А. Земельный кадастр в зарубежных странах / Под ред. А. А. Варламова. – М. : ГУЗ, 1996. – 368 с.
11. Мороз Л. Н. Организационно-правовые аспекты формирования кадастров и регулирования кадастровых отношений // Государство и право. – 1994. – № 4. – С. 76–82.
12. Коротич П. Земельна дилема // Пропозиція. – 2005. – № 1. – С. 16–17.
13. Чубуков Г. В. Земельная недвижимость как правовая категория.// Экологическое право России. Сборник материалов научно-практических конференций 1995–1998 годы. – М., 1999. – С. 280–287.
14. Колотинская Е. Н. Правовые основы природно-ресурсовых кадастров СССР. – М., 1986. – 355 с.
15. Магазинчиков Т. П. Земельный кадастр: Підручник. – Львів: Світ, 1991. – 452 с.
16. Теоретичні основи державного земельного кадастру: Навч. посібник / М. Г. Ступень, Р. Й. Гулько, О. Я. Микула та ін.: За заг. ред. М. Г. Ступеня. – Львів: «Новий світ – 2000», 2003. – 336 с.
17. Третяк А. М. Державний земельний кадастр: проблеми і перспективи // Землепорядкування. – 2002. – № 3. – С. 26–33.
18. Милонова М. Концептуальные подходы к созданию многоцелевого кадастра недвижимости // АПК: экономика управления. – 1995. – № 10. – С. 68–72.

19. Земельний кодекс України: Коментар. / За ред. А. Гетьмана, М. В. Шульги. – Х. : ТОВ «Одіссея», 2002. – 600 с.

20. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / Кол. авт.: Л. О. Бондар, А. П. Гетьман, В. Г. Гончаренко та ін.; За заг. ред. В. В. Медведчука. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.

21. Колотинская Е. Н. Каким быть кадастру? // Известия. – 1968. – 12 ноября. – С. 7.

Мета статті – розкрити особливості реалізації механізмів управління пенсійним забезпеченням, обґрунтувати шляхи удосконалення їх реалізації.

Соціальні питання стали центром уваги вітчизняних учених і дослідників, зокрема, різні аспекти соціальної політики досліджували: Н. Борецька, Б. Зайчук, А. Колот, Е. Лібанова, Н. Луговенко, М. Папієв, Н. Фойгт, П. Шевчук та ін. Проблемою кризових явищ в соціальному захисті населення предметно займалися Л. Ляховченко, С. Юрій, М. Райзер та ін. Натомість, величезний масив науково-аналітичної літератури недостатньо розглядає напрями удосконалення управління системою пенсійного забезпечення з огляду на вимоги сучасності.

Невирішені частини загальної проблеми. Владним механізмом впровадження державної політики у сфері пенсійного забезпечення, своєрідною формою і засобом практичного втілення в життя державної політики є державне управління, яке посідає центральне місце в структурі процесу здійснення політики. Особливістю державного управління пенсійною системою в Україні є те, що воно перебуває в стані реформування, пов'язаного із прийняттям нового законодавства. Воно повинно бути пристосовано до взаємодії з механізмами об'єктивно неминучого процесу трансформації попередньої системи пенсійного забезпечення та вибудовування нової. Цей процес супроводжується створенням його концептуальної моделі, яка б відповідала новим умовам. Крім того, існує думка про зменшення ролі держави у зв'язку з переходом до багаторівневої системи пенсійного забезпечення.

Рішення цих невідкладних проблем потребує розробки, обґрунтованої теоретичної бази, глибоких системних досліджень всього, що має відношення до процесу державного управління системою пенсійного забезпечення в Україні.

Дослідження сучасного стану системи управління пенсійним забезпеченням в Україні не розкриває повністю ролі органів управління в реалізації пенсійної реформи. Недостатнім є визначення впливу кризових явищ на ефективність управління пенсійним забезпеченням. Потребує вирішення проблема обґрунтування напрямів удосконалення механізмів управління системою пенсійного забезпечення на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Базуючись на окреслених науковцями поняттях, визначимо, що в галузі пенсійного забезпечення механізм державного управління системою пенсійного забезпечення є процес оптимізації економічних, адміністративних і правових засобів розв'язання суперечностей системи з метою ефективного її функціонування [1, с. 9]. Аналіз науково-теоретичних джерел дозволяє дійти висновків, що механізми державного управління системою пенсійного забезпечення – це організація практичного здійснення взаємопов'язаних і взаємодіючих передумов, засобів та умов, які створюють належні юридичні і фактичні можливості для повноцінного пенсійного забезпечення населення країни.

Механізм державного управління системою пенсійного забезпечення України знаходиться на стадії формування та розвитку. Суперечливі та неоднозначні результати реформування пенсійної системи не нівелюють головної тенденції, яка свідчить про поступове формування ефективного механізму державного управління пенсійною системою.

Склад механізмів державного управління певною сферою залежить від її особливостей. Доцільним уявля-

УДК 368.914

Анатолій Дарієнко

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПЕНСІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті досліджується сучасний стан реалізації механізмів управління системою пенсійного забезпечення. Аналізуються органи управління пенсійною системою, проблеми формування багаторівневої моделі пенсійного забезпечення.

Ключові слова: пенсійна система, механізми управління функціонуванням пенсійної системи, управління системою пенсійного забезпечення.

Постановка проблеми

Реформа пенсійної системи в Україні покликана змінити баланс економічних і соціальних інтересів у державі, посилити стимули до праці та детінізації заробітної плати, заохочувати заощадження застрахованих осіб на старість, диверсифікувати джерела фінансування пенсій завдяки поєднанню внесків на соціальне страхування та обов'язкових і добровільних накопичень.

Важливим завданням реформування пенсійної системи є створення системи управління пенсійним забезпеченням, що обумовлює:

- по-перше, ефективне управління фінансами;
- по-друге, безумовну і в повному об'ємі реалізацію пенсійних прав громадян;
- по-третє, контроль суспільства і держави за функціонуванням пенсійної системи.

Система управління пенсійним забезпеченням, що склалася в даний час, не задовольняє жодної із сформульованих вимог. Структура органів державного управління пенсійним забезпеченням повинна бути розроблена та запроваджена вже на початковому етапі реформи.

Побудова ефективної системи пенсійного забезпечення, основаної на трьохрівневій моделі, передбачає модернізацію механізмів державного управління нею. Особливість зазначеної мети полягає в необхідності вирішення не лише конкретних управлінських завдань, але й у визначенні загальної перспективи управлінської діяльності, в створенні ефективних інструментів втілення її в життя. Проблема модернізації механізмів державного управління надзвичайно актуальна і перебуває в центрі уваги як науковців, так і практиків.

© Дарієнко А.О., 2011.